

3. Civilizačné trendy v Európe očami slovenských tínedžerov

Ako si tínedžeri predstavujú spoločnosť, v ktorej by chceli žiť? Batéria otázok v tabuľke 5 nepriamo vypovedá o niektorých z týchto normatívnych predstáv. Ukazuje, že respondenti hodnotia prevažne pozitívne zmeny smerujúce k posilneniu postavenia žien v spoločnosti, a to v oboch sférach – súkromnej i verejnej. Takmer tri pätiny z nich pokladajú za priaznivý trend zväčšovanie slobody žien rozhodovať v otázkach materstva – či a kedy mať deti. Viac ako polovica hodnotí ako pokrok rastúci počet žien vo vedúcich funkciách v ekonomike a politike. Prevažne priaznivo hodnotia tínedžeri aj zvyšujúci sa podiel mužov na starostlivosti o rodinu a domácnosť. To naznačuje, akoby si uvedomovali, že posilnenie postavenia žien nemôžu ženy dosiahnuť samy, bez súčinnosti s mužmi. Podiel respondentov, ktorí odsudzovali tieto tri trendy ako nesprávne, smerujúce k zhoršeniu, bol celkom okrajový, nedosahoval ani desatinu.

O čosi menej výrazný je príklon respondentov k priaznivému rastu tolerancie voči partnerstvám ľudí rovnakého pohlavia. Viac ako dve pätiny v tom vidia pokrok, tretina hodnotí tento trend neutrálne a štvrtina negatívne.

Najrezervovanejšie sa mladí ľudia stavajú k rastu etnickej a náboženskej rôznorodosti v Európe – dominuje neutrálne, resp. ambivalentné hodnotenie (55%), pričom pozitívne hodnotenie iba mierne prevažuje nad negatívnym (26% : 19%).

Ako ukázala analýza, medzi hodnotením všetkých piatich trendov je štatisticky významná korelácia. To znamená napríklad, že respondenti, ktorí priaznivo hodnotia zvyšujúcu sa toleranciu k partnerstvám ľudí rovnakého pohlavia, budú pravdepodobne priaznivo vnímať aj rastúcu účasť žien na ekonomickom a politickom rozhodovaní či ich vyššiu slobodu pri rozhodovaní o svojom materstve. Podobne sa priaznivé hodnotenie etnickej a náboženskej rôznorodosti kombinuje s priaznivým hodnotením rastúcej tolerancie k spoložitosti párov rovnakého pohlavia či k zvyšujúcej sa

Tabuľka 5: „Európska únia sa za uplynulé desaťročia zmenila v rôznych oblastiach. Ku každej z nasledujúcich zmien, prosím uveďte, či to bola podľa Vášho názoru zmena k lepšiemu alebo horšiemu.“ (v %)

	Zmena k lepšiemu	Ani k lepšiemu, ani k horšiemu	Zmena k horšiemu
Väčšia sloboda žien rozhodnúť sa, či a kedy chcú mať deti	58	33	9
Viac žien vo vedúcich pozíciách v ekonomike a politike	53	42	5
Väčší podiel mužov, ktorí kombinujú zamestnanie so starostlivosťou o rodinu a domácnosť	51	41	8
Väčšia tolerancia voči partnerstvám ľudí rovnakého pohlavia	43	34	23
Väčšia etnická a náboženská pestrosť, rôznorodosť	26	55	19

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, jún 2019.

júcej sa účasti mužov na starostlivosti o domácnosť a deti.

Inými slovami: tolerancia k rôznorodosti má všeobecnejší základ, týka sa vyššieho akceptovania nielen mainstreamového správania, ale aj správania odlišujúceho sa od tradičného, prinášajúceho do spoločnosti väčšiu rozmanitosť.

Tabuľka 6 umožňuje porovnať tieto zistenia s výsledkami výskumu postojov mladých ľudí vo veku 16-29, ktorý realizoval na vzorke 508 respondentov prostredníctvom face-to-face rozhovorov Inštitút pre verejné otázky v decembri 2017 (*Vzťah mládeže...*, 2017). Ukazuje, že názory dnešných tínedžerov sa odlišujú od pohľadu širšie definovanej skupiny mladých ľudí priaznivejším hodnotením všetkých piatich trendov. Najvýraznejší je rozdiel v ich výrazne väčšom schvaľovaní partnerstiev ľudí rovnakého pohlavia.⁸

⁸ Pravda, dvojročný časový posun i odlišnosť metódy zberu dát (online v roku 2019 vz. face-to-face rozhovory v roku 2017) opäť nabádajú k opatrnosti pri interpretácii.

Tabuľka 6: „Európska únia sa za uplynulé desaťročia zmenila v rôznych oblastiach. Ku každej z nasledujúcich zmien, prosím uveďte, či to bola podľa Vášho názoru zmena k lepšiemu alebo horšiemu.“ (% odpovedí „je to zmena k lepšiemu“ : „ani k lepšiemu, ani k horšiemu“ : „zmena k horšiemu“)

	15-19 roční (2019)	16-29 roční (2017)
Väčšia sloboda žien rozhodnúť sa, či a kedy chcú mať deti	58 : 33 : 09	52 : 33 : 15
Viac žien vo vedúcich pozíciách v ekonomike a politike	53 : 42 : 05	54 : 33 : 13
Väčší podiel mužov, ktorí kombinujú zamestnanie so starostlivosťou o rodinu a domácnosť*	51 : 41 : 08	46 : 35 : 18
Väčšia tolerancia voči partnerstvám ľudí rovnakého pohlavia	43 : 34 : 23	24 : 42 : 34
Väčšia etnická a náboženská pestrosť, rôznorodosť	26 : 55 : 19	15 : 42 : 42

Poznámka: * V roku 2017 bola otázka formulovaná širšie, zameriavala sa na väčší podiel mužov a žien.

Hodnoty za rok 2017 sú prepočítané bez odpovedí „neviem“.

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, december 2017/2017 a jún 2019.

Pozrime sa, ako jednotlivé skupiny tínedžerov vnímajú konkrétne civilizačné trendy. Začnime názormi na rastúcu etnickú a náboženskú rôznorodosť Európy. Ako ukázala analýza, tie nie sú ovplyvnené sociálno-demografickými charakteristikami jednotlivcov, ale sú rozložené pomerne rovnomerne medzi respondentmi rozdielneho veku, pohlavia, národnosti, typu navštevovanej školy či

regiónu. Úzko však súvisia s postojom tínedžerov k inakosti. Ako sa dalo predpokladať, zdržanlivejší voči narastajúcej heterogenite Európy sú respondenti pociťujúci sociálny dištanc k skupinám, ktoré túto rozmanitosť stelesňujú – či už sú príslušníci tradičných alebo nových menšín – Židia, moslimovia, utečenci, cudzinci prichádzajúci za prácou, ako aj ľudia inej sexuálnej orientácie (tabuľka 7).

Tabuľka 7: „Európska únia sa za uplynulé desaťročia zmenila v rôznych oblastiach. Ako hodnotíte jej väčšiu etnickú a náboženskú rôznorodosť?“ (podľa sociálneho dištancu k vybraným skupinám) (v %)

Prekážali by Vám v susedstve tieto osoby?		Väčšia etnická a náboženská rôznorodosť je...		
		zmena k lepšiemu	ani k lepšiemu, ani k horšiemu	zmena k horšiemu
Židia	prekážali by mi	16	61	23
	neprekážali by mi	28	54	18
Rómovia	prekážali by mi	23	56	21
	neprekážali by mi	31	54	15
Ľudia inej sexuálnej orientácie	prekážali by mi	23	46	31
	neprekážali by mi	28	59	13
Moslimovia	prekážali by mi	17	59	24
	neprekážali by mi	39	50	11
Utečenci	prekážali by mi	15	58	27
	neprekážali by mi	35	53	12

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, jún 2019.

Inak je to s názormi na trendy v oblasti rodovej rovnosti a tolerancie k ľuďom inej sexuálnej orientácie. Výrazne častejšie ich vítajú dievčatá než chlapci (tabuľka 8).

Silným faktorom je aj veľkosť obce: otvorenejší prístup voči posilňovaniu rodovej rovnosti je charakteristický najmä pre mladých ľudí žijúcich vo veľkomestskom prostredí a v Bratislavskom kraji. Najzdržanlivejším pohľadom na vyššiu účasť žien vo vedúcich funkciách sa vyznačujú mladí ľudia z Banskobystrického kraja. Pri hodnotení rastúcej slobody žien rozhodovať o svojom materstve sú zase najzdržanlivejší mladí ľudia zo Žilinského kraja. Voči rastúcej tolerancii k partnerstvám ľudí rovnakého pohlavia v krajinách EÚ sú najrezervovanejší tínedžeri z Prešovského kraja.

Priaznivejším hodnotením rastúcej tolerancie voči partnerstvám ľudí rovnakého pohlavia sa vyznačujú študenti a študentky gymnázií, na rozdiel od žiakov či žiačok základných škôl a stredných odborných škôl bez maturity. Žiaci a žiačky základných škôl sa stavajú rezervovanejšie aj k zvyšovaniu počtu žien vo verejných funkciách či k posilňovaniu slobody žien pri rozhodovaní o materstve; zrejme sú to témy, ktoré zatiaľ veľmi „neriešia“.

Schvaľovanie smerovania k rodovej rovnosti vo verejnej i súkromnej sfére, ako aj k uznávaniu partnerstiev ľudí rovnakého pohlavia sa prirodzene spája so silnejším presvedčením o znevýhodnení žien i ľudí inej sexuálnej orientácie na Slovensku.

Tabuľka 8: „Európska únia sa za uplynulé desaťročia zmenila v rôznych oblastiach. Ako hodnotíte nasledovné zmeny?“ (% odpovedí „je to zmena k lepšiemu“ : „ani k lepšiemu, ani k horšiemu“ : „zmena k horšiemu“)

	Pohľad dievčat	Pohľad chlapcov
Väčšia sloboda žien rozhodnúť sa, či a kedy chcú mať deti	66 : 27 : 7	51 : 39 : 10
Viac žien vo vedúcich pozíciách v ekonomike a politike	69 : 29 : 2	38 : 55 : 7
Väčší podiel mužov, ktorí kombinujú zamestnanie so starostlivosťou o rodinu a domácnosť	59 : 37 : 4	44 : 46 : 10
Väčšia tolerancia voči partnerstvám ľudí rovnakého pohlavia	55 : 28 : 17	31 : 41 : 28

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, jún 2019.